

Polarizovana Evropa: Političko nasilje kao ogledalo demokratije

---

Februar 2025.

Autor: Centar za strateške prognoze

I. Uvod: Evropa na ivici nervnog sloma

Evropa je stupila u 2025. godinu kao kontinent koji sve više podseća na političku laboratoriju za testiranje otpornosti na stres. Od [Berlina](#) do [Kopenhagena](#), od [Pariza](#) do [Brisela](#), broj incidenata iz spektra politički motivisanog nasilja raste iz meseca u mesec. [Napadi na značajne političke figure](#), intenzivne protesne aktivnosti, [pokušaji atentata](#) i sve češće [pretnje novinarima i javnim ličnostima](#), da navedemo samo neke pojedinačne fenomene, otkrivaju nam da duboka polarizacija više nije marginalni problem – već jedan sistemski rizik, koji testira otpornost evropske demokratije.

[Podaci Agencije Evropske unije za osnovna prava](#) (engl. *European Union Agency for Fundamental Rights*) pokazuju da je tokom 2024. godine broj nasilnih incidenata koji se mogu kategorisati kao instance političkog nasilja u znatnom porastu u odnosu na ranije godine. Nemačka, Francuska i Danska postale su centralne tačke tog novog fenomena – svaka sa sopstvenim socio-političkim specifičnostima, ali sa jednim zajedničkim imeniteljem, koji se pronalazi u gubitku poverenja lokalnog stanovništva u institucije i snažnom osećaju fragmentacije javnog prostora.

Ono što je nekada bilo pitanje ideologije, danas je pitanje fizičke bezbednosti. Demokratski proces više nije garant zaštite dijaloga, već, sve češće, prostor sukoba. Iz toga sledi da se Evropa vremenski nalazi u periodu kada mora prepoznati – i primiti k znanju – da nasilje prisutno na evropskim ulicama nije samo bezbednosni, već i demokratski problem. Svojevrsno ogledalo institucionalne i kolektivne slabosti.

II. Kada institucije više ne predstavljaju građane

U osnovi savremene evropske polarizacije leži akumulirano nepoverenje u institucije koje su tokom više decenija predstavljale simbol stabilnosti i konsenzusa. Demokratije Zapadne Evrope – kao i sve države koje ka Evropskoj uniji (EU) gledaju izvana – navikle su na mirnu tranziciju vlasti u državama EU, kao i relativno visok stepen legitimiteta vlasti; međutim, decenija kojoj svedočimo jasan je indikator činjenice da su temelji evropske demokratije nestabilni i ozbiljno uzdrmani.

Ekonomске krize, nejednakost, pandemija koronavirusa (*COVID-19*), kao i energetske šokovi i sve izraženiji jaz između urbanih i ruralnih zajednica, kreirali su svojevrsan osećaj da institucije ne pripadaju „običnim“ ljudima. Taj osećaj izopštenosti najviše je prisutan u Nemačkoj, gde su tokom 2024. godine zabeleženi [napadi na političare](#), uglavnom iz redova vladajuće koalicije. Pored toga, demonstranti u ovoj državi su u više navrata [organizovali marševe](#) pod parolom „Vreme je da nas čujete“, što je postao *leit motif* protesta širom Evropske unije.

U Francuskoj, koja se tradicionalno percipira kao prestonica političkog otpora, „žuti prsluci“ (fr. *Mouvement des gilets jaunes*) više nisu simbol samo radničke pobune, već hronične političke frustracije. Kontinuirani protesti tokom 2024. godine, tokom kojih su na ulicama ostvarili prisustvo, između ostalih, i [anarhisti](#), [neofašisti](#), [desničari](#) i [razočarani liberali](#), pokazali su da linije razgraničenja više ne prate ideologiju, već isključivo odnos prema sistemu.

U Danskoj, pak, koja je dugi niz godina prezentovana kao primer demokratske stabilnosti, serija napada na [visoke političare](#) i [lokalne novinare](#) tokom jeseni 2024. godine ukazuje na činjenicu da čak ni „severni model“ nije imun. Javni prostor postaje sve toksičniji, a društveni dijalog sve kraći, glasniji i neprijatniji.

III. Algoritamska arena: digitalna eho-komora

Polarizacija u Evropi više se ne oblikuje samo u parlamentima i medijima, već i u digitalnim eho-komorama, koje generišu platforme poput *X* (bivši *Twitter*), *TikTok* i *Telegram*. Algoritmi koji favorizuju destabilizaciju na uštrb istine postali su savremeni katalizator političkog nepoverenja.

[Istraživanje Univerziteta u Amsterdamu](#) pokazalo je da su korisnici koji provode više od tri sata dnevno na društvenim mrežama dvostruko više podložni teorijama zavera, percipirajući ih kao legitimne i verodostojne. Upravo ovo istraživanje ukazuje nam na probleme sa kojima se potencijalno suočavaju sva savremena društva, obzirom na opštu rasprostranjenost društvenih mreža, naročito među mladima. Zbog toga, ne čudi podatak da je u Nemačkoj tokom lokalnih izbora održanih 2024. godine zabeleženo više od [500 pojedinačnih sintetičkih video snimaka i fotomontaža](#), od kojih većina generisanih uz pomoć [alata iz spektra mašinskog učenja](#), a sa krajnim ciljem vršenja uticaja na populaciju koja veći deo informacija dobija putem Interneta, zanemarujući tradicionalne medije.

Tehnologije ovog tipa, u biti zasnovane na alatima veštačke inteligencije, a naročito generativne veštačke inteligencije, omogućile su proizvodnju „dubokih fejkova“ (*deepfakes*), to jest, sintetičkih audio, video materijala i fotografija/slika, koje se koriste, u ovom kontekstu, pretežno za potrebe diskreditacije političkih protivnika ili za potpaljivanje etničkih tenzija i rascepa (engl. *cleavage*) u okviru jednog društva. Posebno je zabrinjavajuća činjenica da sve veći broj takvih sadržaja originalno biva izrađivano izvan Evropske unije, iako targetira u biti „staroevropske“ države, čime se pitanje digitalne polarizacije nedvosmisleno transformiše u pitanje strateške bezbednosti i geopolitičkih kalkulacija.

Pored toga, primetna je očigledna fragmentacija javnog diskursa: umesto kolektivne javnosti, prisutan je niz izolovanih zajednica, koje više ne dele zajedničke informacione referentne tačke. Na taj način, Evropa ne samo da budi zajednički, kolektivni narativ, već i sposobnost da u okviru Unije vodi racionalnu raspravu.

IV. Nasilje kao politička poruka

Porast političkog nasilja, zapravo, ni u kom slučaju ne predstavlja isključivo spontani izliv besa – jer je spontanost u kolektivnom delovanju često ravna maštariji – već jasan oblik političke komunikacije. Prethodno pominjani napadi na predstavnike državnih organa i vlasti, zapravo, u ovakvim slučajevima postaju način artikulacije nezadovoljstva u društvima koja sve manje veruju u institucionalne mehanizme.

U Francuskoj, koja već duži period pati od sistematičkih protesta lokalnog stanovništva, tokom 2024. godine je [zabeleženo više od 30 napada](#) na javne funkcionere, dok su u Nemačkoj pojedine stranke bile primorane da otkazuju političke skupove iz bezbednosnih razloga. Politički izveštaji obeju država ukazuju na činjenicu da dosadašnji napadači u većini slučajeva nisu iskazivali jasne ideološke motive za sprovođenje napada – njihova agresija bila je uglavnom izraz opšteg nepoverenja, ne nužno u političke programe vladajućih koalicija, već u vladajući sistem u celini.

Prethodno opisan fenomen naročito je opasan za demokratske sisteme, jer potkopava sam temelj legitimiteta vlasti. Ako se političko neslaganje sve češće rešava na ulici, onda institucionalni mehanizmi gube funkciju posredovanja. Na taj način, Evropa postepeno klizi u stanje „kontrolisane anarhije“, u kojem institucije postoje, ali zapravo nemaju stvarnu moć da oblikuju društvene tokove.

V. Demokratija u odbrani: između represije i reforme

Dosadašnje reakcije evropskih vlada na rastuće nasilje ukazuju na to da je linija između zaštite demokratije i demokratske retrogradnosti zaista tanka. Nemačka i Francuska su [povećale ingerencije policijskim snagama](#), omogućavajući, pre svega, pojačanu [kontrolu nad sadržajem koji se deli u sajber prostoru](#), dok su u Danskoj i Holandiji pokrenuti projekti [digitalnog opismenjivanja lokalnog stanovništva](#) i mnogobrojne građanske edukacije. Međutim, za sada, efekti navedenih politika su ograničeni.

Problem leži u činjenici da navedene državne institucije nastoje da krizu poverenja razreše tehničkim sredstvima – povećanom kontrolom, nadzorom i regulativama – umesto političkom inkluzijom i društvenim dijalogom. Na taj način, rizikuju da i same doprinesu kreiranju novih društvenih raskola.

Ono što je vidno odsutno iz strategija država Evropske unije koje se suočavaju sa porastom političkog nasilja na ulicama jeste novi oblik društvenog ugovora: demokratski model koji bi bio otporniji na dezinformacije, nejednakost i digitalne manipulacije. Bez takvog pristupa, Evropa će nastaviti da obitava u začaranom krugu reagovanja na krizu, umesto pronalaženja rešenja za iste.

VI. Zaključak: Demokratija pod stres-testom

Polarizacija kojoj svedočimo na evropskom kontinentu, a težišno unutar granica Evropske unije, zaista nije trenutni fenomen, već strukturalni problem. Ona je suštinski odraz slabljenja tradicionalnih partijskih sistema, socijalne nejednakosti i nedovoljnih sposobnosti institucija da pravovremeno i blagovremeno, uz poštovanje načela istinitosti, komuniciraju sa sopstvenim građanima. Stoga, političko nasilje postalo je vidljivo lice jednog dubljeg procesa – krize poverenja.

Suočena sa tim izazovom, pred Evropom se nalaze tri puta koja vode ka potencijalnim odgovorima na aktuelnu krizu:

1. **Institucionalna adaptacija**, kojom bi se ponovno definisali odnosi između države i građana, uz jačanje transparentnosti i učešća javnosti;
2. **Digitalna otpornost**, kojom bi se razvili mehanizmi borbe protiv dezinformacija i definisali etički okviri za upotrebu veštačke inteligencije; i
3. **Kulturološka rehabilitacija dijaloga**, kojom bi se politika vratila u prostor racionalne debate, umesto da, kao što je trenutno slučaj, obitava u prostoru simboličkog rata.

Ukoliko države Evrope ne budu bile spremne za ovakve poteze, indikativno je da će godina koja je pred nama postati godina u kojoj je stari kontinent posrnuo i izgubio kontrolu nad sopstvenim demokratskim narativom. Evropska demokratija će preživeti samo ukoliko se oslobodi sopstvenog straha – straha od građana, straha od promena, te straga od sopstvenih granica. U suprotnom, političko nasilje neće biti samo izuzetak, već ogledalo nove, nemirne i destabilizovane Evrope.